

U 21/2022 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin huumevirastosta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 12 päivänä tammikuuta tekemä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin huumevirastosta.

Helsingissä 3.3.2022

Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén

Neuvotteleva virkamies Elina Kotovirta

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

MUISTIO

EU/2022/0045

3.3.2022

EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI EUROOPAN UNIONIN HUUMEVIRASTOSTA

1 Tausta

Komissio antoi ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan unionin huumevirastosta 12.1.2022 (COM(2022) 18 final). Ehdotuksen tarkoituksena on lisätä ja vahvistaa Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen (EMCDDA) toimintamahdollisuuksia. Seuranta-keskus perustettiin neuvoston asetuksella (ETY) 302/93. Tämä perustamissäädös laadittiin uudelleen vuonna 2006 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) 1920/2006. Asetusta muutettiin viimeksi asetuksella (EU) 2017/2101 uusia psykoaktiivisia aineita (ns. muuntohuumeet) koskevan tiedonvaihdon ja varhaisen varoituksen järjestelmän sekä riskinarviointimenettelyn osalta.

Komission näkemyksen mukaan asetus (EY) 1920/2006 ei sellaisenaan enää sovellu nykyisiin ja tuleviin haasteisiin vastaamiseen. Sen vuoksi EMCDDA:n toimeksianto olisi tarkistettava. Komission mielestä tarkoituksenmukaisin tapa on korvata seurantakeskus uudella virastolla ja nimetä se samalla uudestaan Euroopan unionin huumausainevirastoksi (EUDA). Tavoitteiden saavuttaminen vaatii komission mukaan asetukseen (EY) 1920/2006 niin huomattavia muutoksia, että selkeintä on korvata asetus kokonaan uudella asetuksella. Samalla voidaan ottaa huomioon unionin hajautettuja virastoja koskeva yhteinen lähestymistapa.

Asetusehdotuksen taustalla on EMCDDA:n toiminnasta tehty arvio. Esityksessä on otettu huomioon myös EU:n huumausainestrategia 2021–2025 ja sen toimintasuunnitelma. Siinä otetaan huomioon myös asetuksen (EY) 1920/2006 muuttaminen sekä useita säädöksiä aineiden lisäämiseksi huumausaineiden määritelmään neuvoston puitepäätöksen 2004/757/YOS mukaisesti.

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

2.1 Ehdotuksen keskeinen sisältö

Ehdotuksessa säädetään Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen toimeksiannon kohdennetusta tarkistamisesta ja pyritään vahvistamaan sen tehtäviä. Ehdotuksella halutaan varmistaa, että tuleva virasto voi vastata tehokkaasti uusiin haasteisiin, tarjota jäsenvaltioille parempaa tukea ja lisätä yhteistyötä kansainvälisellä tasolla. Ehdotuksen tarkoituksena on laajentaa viraston toimialuetta monipäihdekäyttöön erityisesti, kun muita aineita käytetään yhdessä laittomien huumausaineiden kanssa. Tavoitteena on myös vahvistaa seurantaa ja uhkien arviointivalmiuksia, perustaa virtuaalilaboratorio sen varmistamiseksi, että kaikki rikostekniset ja toksikologiset tiedot ovat viraston saatavilla, vahvistaa kansallisten yhteyspisteiden asemaa, kehittää EU:n tason ennaltaehkäisy- ja valistuskampanjoita sekä antaa terveysvaroituksia mahdollisissa markkinoille tulevista erityisen vaarallisista aineista. Ehdotuksen ta-

voitteena on myös selkiyttää viraston asemaa kansainvälisessä yhteistyössä. Samalla ehdotuksella mukautetaan viraston institutionaalinen kehys myös Euroopan parlamentin, EU:n neuvoston ja Euroopan komission yhteiseen lähestymistapaan hajautetuista EU:n virastoista.

Komission mukaan ehdotuksessa otetaan huomioon EMCDDA:n yhteistyö muiden unionin elinten, erityisesti Euroopan poliisiviraston (Europol), Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust), Euroopan unionin lainvalvontakoulutusviraston (CEPOL), Euroopan lääkeviraston (EMA) ja Euroopan tautien ehkäisy - ja valvontakeskuksen (ECDC), sekä muiden EU:n hajautettujen elinten kanssa. Komissio tarkasteli ehdotusta tehdessään myös yhteyksiä Euroopan terveysturvallisuus - ja reagoitiviranomaisen (HERA) perustamiseen sekä EU:n Horisontti 2020 - puiteohjelman, sisäisen turvallisuuden rahaston, oikeusalan ohjelman, EU4Health-ohjelman ja Horisontti-Euroopan rahoituksen kanssa.

Ehdotusta valmisteltaessa komissio on ottanut huomioon myös muut asiaankuuluvat unionin politiikat, jotka on hyväksytty tai käynnistetty Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksesta annetun asetuksen (EY) 1920/2006 (uudelleenlaadittu toisinto) voimaantulon jälkeen. Mitä tulee viraston yhteistyöhön kolmansien maiden kanssa, tässä ehdotuksessa otetaan huomioon unionin ulkopolitiikka.

2.2 Ehdotuksen yksityiskohtaisempi sisältö

I luku (1–5 artikla) sisältää viraston tavoitteet ja yleiset tehtävät. Ensin vahvistetaan, että Euroopan unionin huumausainevirasto (EUDA) korvaa Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen (EMCDDA) (1 artikla), määrittellään viraston oikeudellinen asema ja toimipaikka (2 artikla) sekä annetaan joitakin määritelmiä (3 artikla). Artiklassa 4 määritellään viraston tavoite, joka pysyy samana kuin asetuksessa 1920/2006. Artiklassa 5 säädetään viraston yleisistä tehtävistä, jotka koskevat kolmea keskeistä toimivaltaan kuuluvaa alaa, jotka esitetään tarkemmin luvuissa II–IV.

II luvussa (6 ja 7 artikla) selvennetään viraston valvontatehtäviä. Asetuksen 6 artiklassa määritellään, mitä tietoja viraston on kerättävä ja mihin toimiin sen olisi ryhdyttävä, jotta analyysia varten olisi saatavilla ajantasaisimmat tiedot. Siinä määritellään myös viraston tiedonjakotehtävät. Artiklassa 7 vahvistetaan viraston tärkeimmät valvontatehtävät.

III luvussa (8–15 artikla) määritellään viraston varhaisvaroitusta - ja riskinarviointitehtävät. Asetuksen 8–11 artiklassa vahvistetaan säännöt, jotka koskevat uusien psykoaktiivisten aineiden tietojenvaihtoa, varhaisvaroitussysteemiä ja riskinarviointimenettelyä. Näitä säännöksiä ei ole muutettu verrattuna asetukseen (EY) 1920/2006. Viraston työ on perustalla, että uusi psykoaktiivinen aine voidaan mahdollisesti sisällyttää ”huumausaineen” määritelmään delegoidulla direktiivillä neuvoston puitepäätöksen 2004/757/YOS nojalla. Asetuksen 12 artiklassa säädetään viraston mahdollisuudesta laatia uhka-arvioita uusista kehityssuuntauksista, jotka voivat vaikuttaa kielteisesti kansanterveyteen ja turvallisuuteen. Nämä uhka-arvioinnit lisäävät EU:n valmiutta reagoida uusiin uhkiin ja tukea muita viraston tehtäviä. Artiklassa 13 säädetään eurooppalaisesta huumevaroitussysteemiä, joka helpottaa nopeaa tietojenvaihtoa, joka voi edellyttää nopeita toimia kansanterveyden tai turvallisuuden turvaamiseksi. Asetuksen 14 artiklassa vahvistetaan viraston toimivalta huumausaineiden lähtöaineiden osalta. Lisäksi 15 artiklassa perustetaan rikosteknisten ja toksikologisten laboratorioiden verkosto (”virtuaalinen laboratorio”).

IV luvussa (16–21 artikla) määritellään osaamisen kehittämistehtävät. Artiklassa 16 vahvistetaan viraston toimivalta ehkäisevässä työssä, jota virasto tekee jo nykyään. Työtä kehitetään

antamalla virastolle mahdollisuus kehittää EU:n laajuisia ennaltaehkäisyohjelmia ja -kampanjoita sekä tukemalla jäsenvaltioita kansallisten kampanjoiden valmistelussa. Artiklassa 17 säädetään kansallisten ohjelmien, erityisesti kansallisen ennaltaehkäisyn, hoidon, haittojen vähentämisen ja muiden niihin liittyvien ohjelmien, akkreditointi - ja sertifiointimenettelystä. Tällainen akkreditointi tai sertifiointi antaisi kansallisille viranomaisille varmuuden siitä, että niiden ohjelmat ovat uusimman tieteellisen tiedon mukaisia ja että ne ovat osoittautuneet hyödyllisiksi. Asetuksen 18 artiklassa virastolle annetaan valtuudet antaa tukea jäsenvaltioille esimerkiksi niiden kansallisten strategioiden arvioinnissa ja kehittämisessä, mutta myös innovatiivisten parhaiden käytäntöjen tai muun tiedon jakamisessa. Asetuksen 19 artiklan nojalla virasto voi antaa toimeksiantonsa puitteissa koulutusta, josta voidaan tietyissä tilanteissa periä myös maksuja. Asetuksen 20 artiklassa vahvistetaan viraston kansainvälisen yhteistyön toimet. Säännöksessä selvennetään myös, että kansainvälinen yhteistyö on osa viraston keskeisiä tehtäviä. Artiklassa 21 virastolle annetaan valtuudet toimia aktiivisemmin EU:n tutkimustiedon kierron (EU research knowledge cycle) puitteissa. Virasto voisi osallistua myös EU:n sisäisen turvallisuuden innovaatiokeskukseen.

V luvussa (22–34 artikla) vahvistetaan viraston organisaatiota koskevat säännöt. Säännöt perustuvat asetukseen (EY) 1920/2006. Tämän luvun sääntöihin tehty muutokset johtuvat yhteisen lähestymistavan täytäntöönpanosta. Viraston erityispiirteet, kuten tiedekomitea ja kansallisten yhteyspisteiden verkoston olemassaolo säilytettiin, mutta niitä on tarvittaessa mukautettu.

VI luku (35–41 artikla) sisältää varainhoitoa koskevat säännökset. Asetuksen 35 artiklassa vahvistetaan viraston yhtenäistä ohjelma-asiakirjaa koskevat säännöt, joihin sisältyvät kolmivuotinen suunnittelu ja seuraavan vuoden työohjelma. Tätä säännöstä on mukautettu uusimpiin varainhoitoasetuksiin. Varainhoitoa koskevien säännösten muutokset asetukseen (EY) 1920/2006 verrattuna johtuvat yhteisen lähestymistavan täytäntöönpanosta ja EU:n hajautettuihin virastoihin nykyisin sovellettavista varainhoitosäännöistä. Talousarviomenettelyihin, tilinpäätöksen esittämiseen ja vastuuvapauden myöntämiseen tehty muutokset ovat vähäisiä. Tämän luvun ainoa uusi säännös on 37 artikla, jonka mukaan virasto voi periä maksuja tietyistä tehtävistä, jotka eivät kuulu viraston ydintehtäviin. Virasto voi päättää tämän asetuksen voimaantulon jälkeen, käyttääkö se tätä vaihtoehtoa vai ei.

VII luku (42–44 artikla) sisältää henkilöstösäännöt. Asetukseen (EY) 1920/2006 verrattuna tehty muutokset johtuvat yhteisen lähestymistavan täytäntöönpanosta sekä henkilöstösääntöjen ja muuhun henkilöstöön sovellettavien palvelussuhteen ehtojen muutoksista (42 ja 44 artikla). Artikla 43 sisältää pääjohtajaan sovellettavat henkilöstösäännöt.

VIII luku (45–63 artikla) sisältää yleiset ja loppusäännökset. Asetukseen (EY) 1920/2006 verrattuna tehty muutokset johtuvat yhteisen lähestymistavan täytäntöönpanosta ja mukautuksista uudempaan lainsäädäntöön. Suurin osa näistä säännöksistä sisällytettiin jo asetukseen (EY) 1920/2006. Tähän lukuun sisältyvät myös siirtymäsäännökset (58–61 artikla), joilla mahdollistetaan asianmukainen siirtyminen Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seuranta-keskuksesta Euroopan unionin huumausainevirastoon.

3 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Oikeusperusta

Ehdotus perustuu SEUT 168 artiklan 5 kohtaan, jonka mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja talous- ja sosiaalikomiteaa ja alueiden komiteaa kuultuaan säätää muun muassa toimenpiteistä, jotka koskevat vakavien rajat ylittävien terveysuhkien seurantaan, niistä hälyttämistä ja niiden torjuntaa. SEUT 168 artiklan 1 kohdan kolmannen alakohdan mukaan unioni täydentää huumausaineiden aiheuttamien terveyshaittojen vähentämiseen tähtäävää jäsenvaltioiden toimintaa, johon kuuluu tiedotus- ja ehkäisemistoimia.

Tarjontaan ja huumausainemarkkinoihin liittyvien kysymysten käsitteleminen tukee komission mukaan huumausaineiden saatavuuden ja kysynnän vähentämistä EU:ssa ja on näin ollen kansanterveyskysymys. Huumausaineiden terveys- ja turvallisuusulottuvuudet liittyvät komission mukaan olennaisesti toisiinsa, eikä niitä voida käsitellä erikseen. Näin ollen tämän lainsäädäntöehdotuksen sisältö kuuluu kansanterveyttä koskevan oikeusperustan piiriin, eikä siinä komission arvion mukaan ylitetä sitä, mikä kyseisessä oikeusperustassa on mahdollista.

Valtioneuvoston alustavan arvion mukaan oikeusperusta on asianmukainen ja riittävä.

Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet

Komissio perustelee ehdotuksen toissijaisuusperiaatteen mukaisuutta ensinnäkin huumausaineisiin liittyvien ilmiöiden rajat ylittävällä luonteella. Jäsenvaltioilla on monia yhteisiä terveys- ja turvallisuushaasteita, joihin on puututtava. Huumeekysymystä ei voida käsitellä vain kansallisella tai alueellisella tai paikallisella tasolla, koska huumemarkkinat ja järjestäytynyt rikollisuus ovat rajat ylittäviä ja monikansallisia. Järjestäytyneet rikollisryhmät hyödyntävät eroja lainsäädännöllisissä ja oikeudellisissa lähestymistavoissa eri jäsenvaltioissa. Kansallisessa lainsäädännössä tai edes parhaassa kansallisessa käytännössä ei pystytä puuttumaan rajat ylittäviin näkökohtiin. Tämän ylikansallisen luonteen vuoksi tarvitaan EU:n tason toimia.

Komission mukaan EU-tason toimia puoltaa myös ehdotuksen EU:lle tuoma huomattava lisäarvo. Viraston toimeksiannon tarkistaminen niin, että se voi vastata nykyisiin ja tuleviin haasteisiin, on EU:n edun mukaista, ottaen erityisesti huomioon huumausainetilanteen viimeaikainen heikkeneminen EU:ssa. Yhä puhtaampia ja vahvempia huumausaineita on yhä paremmin saatavilla. Saatavuutta parantaa teknologinen kehitys ja uudet innovaatiot. Käyttötavat monipuolistuvat, mikä lisää kielteisiä vaikutuksia kansanterveyteen ja turvallisuuteen.

Virastosta tehdyn arvioin mukaan viraston nykyinen toimeksianto ei mahdollista sitä, että virasto voisi tukea jäsenmaita parhaalla mahdollisella tavalla tai ottaa kansainvälisesti merkittävämpää roolia. Esimerkiksi se, että viraston nykyinen toimeksianto kattaa vain rajoitetusti monipäihdekäytön, johtaa huumeita koskevan EU-tason yleiskuvan heikkenemiseen, koska kerätyt tiedot ovat hajanaisia tai mahdollisesti olemattomia.

Komissio perustelee EU-tason toimia myös ehdotuksen vaikutuksilla jäsenvaltioiden hallinnolliseen taakkaan. Komission mukaan viraston nykyisen toimeksiannon tarkistaminen vähentäisi jäsenvaltioiden hallinnollista taakkaa ja yksinkertaistaisi hallinnollisia menettelyjä. Tähän vaikuttavat muun muassa ehdotettu raportointivelvollisuuksien virtaviivaistaminen ja keskittäminen jäsenvaltioissa kansallisiin yhteyspisteisiin, huumausainemarkkinoiden seuranta ja varhaisvaroitusjärjestelmän ja huumehälytysjärjestelmän ylläpito, koulutuksen järjestäminen, parhaiten käytäntöjen kehittäminen jne. Tämä johtaisi hallinnollisten kustannusten alenemiseen. Jos virasto pystyy tuottamaan parempaa tietoa, tämä on sekä EU:n että jäsenvaltioiden etu. Kaikilla jäsenvaltioilla ei ole mahdollisuuksia kerätä ja analysoida yksin riittävästi tietoa, varsinkaan

rajat ylittävistä ongelmista. Jos kukin jäsenmaa tekisi yhteistyötä vain joidenkin naapuri-maidensa kanssa, syntyisi suurempia hallinnollisia rasitteita kuin EU:n laajuisesta yhteistyöstä.

Valtioneuvosto pitää ehdotusta alustavan arvion mukaan toissijaisuusperiaatteen mukaisena. Valtioneuvosto tarkentaa arviotaan ehdotuksen toissijaisuusperiaatteen mukaisuudesta ja vaikutuksista hallinnolliseen taakkaan neuvottelujen edetessä.

Komission mukaan ehdotus on suhteellisuusperiaatteen mukainen, koska se on ainoa keino tehdä tarvittavat muutokset viraston toimeksiantoon. EU:n tason toimilla ei pyritä korvaamaan kansallisia toimia tai viranomaisia eikä kyseenalaistamaan niiden merkitystä. Huumausainetilanteeseen voidaan puuttua vain, jos kaikki tasot: EU, kansalliset ja paikalliset, tekevät yhteistyötä. Komission mukaan ehdotuksessa ei ylitetä sitä, mikä on oikeasuhteista EU:n laajuisen ilmiön torjumiseksi.

Kansallisten yhteyspisteiden osalta komissio toteaa, että jäsenvaltiot voivat itse päättää, miten kansallinen yhteyspiste perustetaan. Komission mukaan vähimmäisvaatimusten asettaminen yhteyspisteille on oikeasuhteista, jotta voidaan varmistaa se, että yhteyspisteet pystyvät toimittamaan EU-tasolle tarvittavat tiedot ja saamaan EU-tason rahoitusta. Perustietojen toimittaminen jäsenvaltioilta virastolle kansallisten yhteyspisteiden kautta on yleisen huumausaineiden seurantarjestelmän perusta.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotus on alustavan arvion mukaan suhteellisuusperiaatteen mukainen. Valtioneuvosto tarkentaa arviotaan ehdotuksen suhteellisuusperiaatteen mukaisuudesta neuvottelujen edetessä.

4 Ehdotuksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Komission mukaan asetusehdotuksella on vaikutuksia EU:n budjettiin. Ehdotuksen tärkeimmät vaikutukset kohdistuvat komissioon ja itse virastoon sekä kansallisiin viranomaisiin. Ehdotus ensisijaisesti lisää tehtäviä ja vaatimuksia, ja sitä kautta kustannuksia. Kuitenkin komission mukaan ehdotukseen liittyy myös joitakin mahdollisuuksia yksinkertaistamiseen ja hallinnollisen rasituksen vähentämiseen. Vaikutukset muihin sidosryhmiin, erityisesti kansalaisiin/yksilöihin ja yrityksiin, ovat rajallisia ja suurelta osin välillisiä.

Mitä tulee EU:n budjettiin, asetusehdotuksella olisi vaikutusta viraston määrärahoihin ja henkilöstöön. EU:n hajautettujen virastojen määrärahat määritellään vuosien 2021–2027 monivuotisessa rahoituskehyksessä sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston vuosittain päättämässä EU:n yleisessä talousarviossa. Lähtökohtaisesti hajautettujen virastojen määrärahoja korotetaan rahoituskehyskaudella vuosittain 2 prosentilla. Komissio katsoo, että suunnitellut määrärahat eivät olisi riittäviä uuden asetuksen mukaisiin tehtäviin. Huumausainekysymyksen parempi käsittely vaatii laajennusta myös huumausainemarkkinoiden seurantaan ja huumeiden tarjontaan liittyviin kysymyksiin. Komissio esittää virastolle huomattavaa lisäystä kuluvalle rahoituskehyskaudelle, noin 63 miljoonaa euroa määrärahoina ja noin 40 lisävirkaa. Koska asetus olisi voimassa toistaiseksi, voidaan olettaa, että lisämenopaine kohdistuisi myös tulevien rahoituskehysten ajalle. Komissio toteaa, että lisäys kompensoitaisiin EU-budjetin otsakkeen 4 rahoitusohjelmien määrärahoista, mutta joitain vaikutuksia olisi myös budjetin otsakkeeseen 5. Esityksen perusteella ei kyetä muodostamaan kokonais kuvaa suunnitellusta muutoksesta viraston rahoitukseen ja henkilöstösuunnitelmaan. Lisäselvitystä tulee pyrkiä saamaan neuvotteluiden aikana.

Mitä tulee kansalliseen budjettiin ja kansallisiin viranomaisiin, mahdolliset valtion talousarvion määrärahojen mitoittamiseen liittyvät vaikutukset käsitellään normaaliin tapaan osana talousarvio- ja julkisen talouden suunnitelma -menettelyä. Asetusehdotuksen mahdollisia taloudellisia vaikutuksia kansalliseen budjettiin ja kansallisiin viranomaisiin tulee arvioida neuvotteluiden edetessä. Komission esityksen vaikutustenarvioinnissa ei ole esitetty arviota siitä, miten jäsenmaiden kansalliset tehtävät mahdollisesti lisääntyvät.

On erityisesti seurattava kansallisille yhteyspisteille mahdollisesti osoitettavien lisätehtävien vaikutuksia ja selvitettävä tarkemmin minkälaisia kansallisia panostuksia virastolle suunnitellut uudet tehtävät vaativat. Ei ole vielä täysin selvää, mitä lisäarvoa uudet tehtävät, kuten virtuaalilaboratorio toisivat. Valtioneuvostolla ei ole vielä riittävästi tietoa arvioida komission näkemystä hallinnollisen taakan vähenemisestä. Toisaalta viraston parempi toiminta voi poistaa päällekkäistä työtä ja vähentää myös jäsenmaiden tehtäviä esimerkiksi silloin, jos virasto raportoi joitain tietoja YK:n tietojärjestelmiin jäsenmaiden puolesta. Toisaalta uudet verkostot ja raportointivelvollisuudet voivat vaatia jäsenmailta esimerkiksi tietojärjestelmien kehittämistyötä, joka voi lisätä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa.

Vaikutukset kansalliseen lainsäädäntöön

Komission ehdotuksella ei odoteta olevan vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön.

5 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Viraston keräämät ja sitä varten kerätyt tiedot ovat tilastotietoja, mutta niihin ei sisälly henkilötietoja, näin ollen tämä ei vaikuta EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklassa ja perustuslain 10 §:ssä turvattuun henkilötietojen suojaan. Valtioneuvoston arvion mukaan ehdotuksella ei ole välittömiä vaikutuksia myöskään muihin perus- ja ihmisoikeuksiin. Komissio arvioi huumeviraston toiminnan kehittämisellä voivan olla myönteisiä välillisiä vaikutuksia perusoikeuksiin, esimerkiksi väestön terveyden edistämiseen (perusoikeuskirja 35 artikla, PL 19 § 3 mom.).

6 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1994) 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta (27 §:n 27, 34 ja 35 kohdassa säädetyin poikkeuksin), 12 kohdan mukaan terveydenhuoltoa (27 §:n 24, 29 ja 30 kohdassa säädetyin poikkeuksin), 13 kohdan mukaan sosiaalihuoltoa, 14 kohdan mukaan opetusta sekä 21 kohdan mukaan tie- ja veneliikennettä. Huumausaineita ja huumausainerikoksia koskeva lainsäädäntö kuuluu 27 §:n 22 ja 30 kohdan mukaan valtakunnan toimivaltaan.

Asetusehdotus ei aseta Ahvenanmaalle lisävaatimuksia. Esimerkiksi seurantakeskukselle toimitettavat tilastot ovat kansallisia. Itsehallintolain 30 §:n 23 kohdan mukaan Ahvenanmaata koskevien tilastotietojen tallettaminen valtakunnan tarpeisiin tapahtuu yhteistyössä maakunnan asianomaisten viranomaisten kanssa.

7 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Ehdotuksen käsittely on alkanut Euroopan neuvoston Horisontaalisessa huumausainetyöryhmässä (HDG). Käsittelyn kuluessa saadaan tietoa myös muiden jäsenmaiden kannoista.

Ehdotuksen käsittelystä Euroopan parlamentissa ei toistaiseksi ole tietoa. Euroopan parlamentti ei ole ottanut ehdotukseen virallista kantaa.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja valtiovarainministeriön yhteistyössä valmisteleva luonnos U-kirjelmäksi on käsitelty EU-jaoston 39 (huumausaineet) ja EU-jaoston 7 (oikeus- ja sisäasiat) kirjallisissa menettelyissä 16.–22.2.2022.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää hyvänä tavoitetta vahvistaa seurantakeskuksen tehtäviä ja sitä, että seurantakeskus voisi paremmin tukea jäsenmaita. On hyvä, että huumausaineasioita käsitellään EU-tasolla, koska monet huumeisiin liittyvät ilmiöt ovat luonteeltaan rajat ylittäviä ja yhä globaallimpia, eikä niihin voida puuttua pelkästään jäsenvaltioiden tasolla.

Valtioneuvoston mukaan viraston mandaatin laajentaminen monipäihdekäyttöön erityisesti, kun näitä aineita käytetään yhdessä laittomien huumausaineiden kanssa, on perusteltua, kuten myös tavoite kerätä enemmän ja laadukkaampaa tietoa myös rikostorjunnan alalta. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan erityisesti ehdotettu virtuaalilaboratorio ja EU-tason ennaltaehkäisytyö - etenkin kampanjoiden akkreditointi - tarvitsevat lisää perusteita toiminnan välttämättömyydestä ja lisäarvosta ollakseen perusteltuja.

Asetuksessa on huomioitu riittävästi huumausaineisiin liittyvien ilmiöiden monialaisuus ja perustettavan viraston velvoite kiinteään yhteistyöhön muiden aihealueen toimijoiden, erityisesti Europolin ja sen kansallisten yksiköiden kanssa.

Neuvotteluissa EU:n huumausainevirastoa koskevasta asetuksesta tulee pyrkiä varmistamaan, että monivuotista rahoituskehystä vuosille 2021–2027 noudatetaan ja että mahdollinen lisärahoitus ensisijaisesti järjestettäisiin kohdentamalla uudelleen varoja EU-budjetin sisällä. Valtioneuvosto korostaa EU:n hajautettujen virastojen hallintomenojen ja henkilöstöresurssien mallillisuutta sekä hyvää taloudenhoitoa. Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti esitettyyn määräraha- ja henkilöstölisäykseen EU:n huumausainevirastolle. On tärkeää, että huumausainevirasto pystyy hoitamaan tehokkaasti olemassa olevat tehtävänsä, uusien tehtävien budjettivaikutuksista tulee saada tarkempaa tietoa. Huumausaineviraston mandaatin kohdennettu uudistaminen ei myöskään saa vaikuta heikentävästi muiden EU-virastojen toimintaedellytyksiin.